

Ontdekking van een authentiek werk van Murillo

Persvoorstelling 1 september 2009, Stedelijk Museum Lier

Persdossier

© KIK-IRPA, Brussel

Bartolomé Esteban Murillo (1617-1682)
Madonna en Kind (ca. 1650)
Olieverf op doek, 113,5 x 85,5 cm
Lier, Museum Wuyts-Van Campen en baron Caroly
Inv. nr. 75(357)

Perscontact: Catherine Bourguignon
catherine.bourguignon@kikirpa.be – 02 739 68 08

Koninklijk Instituut voor het Kunstpatrimonium
Jubelpark 1, B-1000 Brussel
www.kikirpa.be – 02 739 67 11

Stedelijk Museum Wuyts-Van Campen en baron Caroly,
F. Van Cauwenberghstraat 14, B-2500 Lier
www.lier.be – 03 800 03 96

Inhoudstafel

Programma van 1 september 2009	p. 3
Persbericht	p. 4
Abstracts van de voorstellingen	
Eduardo Lamas Delgado, De ontdekking van de <i>Madonna en Kind</i> (ca. 1650) van Bartolomé Esteban Murillo (ca. 1617-1682)	p. 5
Christina Ceulemans, De fototheek van het KIK, een vruchtbaar onderzoeksinstrument	p. 8
Informatie over de betrokken instellingen	
Koninklijk Instituut voor het Kunstpatrimonium, Brussel	p. 10
Stedelijk Museum Wuyts-Van Campen en baron Caroly, Lier	p. 11
Notitieblad	p. 12

Bij het persdossier vindt u tevens een CD-ROM met beeldmateriaal en een identificatiefiche, evenals een digitale uitdraai van de teksten.

Koninklijk Instituut voor het Kunstpatrimonium
Jubelpark 1, B-1000 Brussel
www.kikirpa.be – 02 739 67 11

Stedelijk Museum Wuyts-Van Campen en baron Caroly,
F. Van Cauwenberghstraat 14, B-2500 Lier
www.lier.be – 03 800 03 96

Programma van 1 september 2009

- 10u30 Ontvangst met koffie
- 11u00 Verwelkoming door Guido Van den Bogaert, schepen van Musea en Monumenten van Lier
- 11u05 Eduardo Lamas Delgado, kunsthistoricus aan het KIK: toelichting bij de ontdekking van de *Madonna en Kind* (ca. 1650) van Bartolomé Esteban Murillo (ca. 1617-1682)
- 11u20 Christina Ceulemans, departementshoofd Documentatie aan het KIK: voorstelling van de fototheek van het KIK, een vruchtbaar onderzoeksinstrument
- 11u35 Gelegenheid tot vraagstelling en aansluitend interviews

De persvoorstelling wordt gevolgd door een drink.

Koninklijk Instituut voor het Kunstpatrimonium
Jubelpark 1, B-1000 Brussel
www.kikirpa.be – 02 739 67 11

Stedelijk Museum Wuyts-Van Campen en baron Caroly,
F. Van Cauwenberghstraat 14, B-2500 Lier
www.lier.be – 03 800 03 96

Persbericht

Een authentiek werk van Murillo gevonden in een Belgische collectie

De kunsthistoricus Eduardo Lamas Delgado van het Koninklijk Instituut voor het Kunstpatrimonium (KIK) herontdekt een schilderij van Murillo in de verzameling van het Stedelijk Museum Wuyts-Van Campen en baron Caroly in Lier.

Lier, 1 september 2009 – In het kader van een inventaris van de oude Spaanse schilderijen in Belgische collecties, onderzocht Eduardo Lamas Delgado de werken van het Stedelijk Museum Lier. Een *Madonna en Kind* (ca. 1650) trok in het bijzonder zijn aandacht. Het schilderij maakt deel uit van het legaat dat baron Georges Caroly bij zijn overlijden in 1935 naliet aan het Lierse Stedelijk Museum. Door de jarenlange twijfelachtige toeschrijving geraakte het doek enigszins in de vergetelheid en werd het in het museumdepot bewaard. Het recente kunsthistorische onderzoek van Eduardo Lamas Delgado – waarbij de fototheek van het KIK als uitgangspunt fungeerde – bevestigt dat het gaat om een authentiek jeugdwerk van de Spaanse barokschilder Bartolomé Esteban Murillo (ca. 1617-1682). Ook uit de daaropvolgende behandeling die op vraag van het museum werd uitgevoerd door restauratrices Jill en Ellen Keppens, blijkt dat het werk van een veel betere kwaliteit is dan men vermoedde. Na de verwijdering van de dikke laag vervuild vernis kan het schilderij terug in al zijn nuances bekeken worden.

Het schilderij vertrekt binnenkort in bruikleen naar een tentoonstelling over *De jonge Murillo (El joven Murillo)* in Spanje, eerst in het Museo de Bellas Artes de Bilbao (19 oktober 2009-17 januari 2010) en later in het Museo de Bellas Artes de Sevilla (18 februari 2010-30 mei 2010).

Koninklijk Instituut voor het Kunstpatrimonium Stedelijk Museum Wuyts-Van
Campen en baron Caroly

Perscontact: Catherine Bourguignon
catherine.bourguignon@kikirpa.be - 02 739 68 08

Koninklijk Instituut voor het Kunstpatrimonium
Jubelpark 1, B-1000 Brussel
www.kikirpa.be – 02 739 67 11

Stedelijk Museum Wuyts-Van Campen en baron Caroly,
F. Van Cauwenberghstraat 14, B-2500 Lier
www.lier.be – 03 800 03 96

Abstracts van de voorstellingen

De ontdekking van de *Madonna en Kind* (ca. 1650) van Bartolomé Esteban Murillo (ca. 1617-1682)

Eduardo LAMAS DELGADO

De inventarisatie van Spaanse schilderijen bewaard in België en de ontdekking van de *Madonna en Kind* van Murillo

In het kader van een inventarisatieproject van in België bewaarde Spaanse schilderijen kon Eduardo Lamas Delgado het schilderij van Murillo uit het Stedelijk Museum Lier correct identificeren. Deze jonge Spaanse kunsthistoricus is werkzaam in het Departement Documentatie van het Koninklijk Instituut voor het Kunstpatrimonium (KIK) en bestudeert de Spaanse schilderijen van de middeleeuwen tot het begin van de twintigste eeuw, voornamelijk bewaard in openbare Belgische collecties. Over veel van deze schilderijen werd nog nooit iets gepubliceerd.

De *Madonna en Kind* werd in de eerste plaats teruggevonden dankzij de fototheek van het KIK, een indrukwekkende fotografische inventaris van het Belgische culturele erfgoed die iets meer dan een miljoen foto's telt. Het schilderij was er toegeschreven aan Murillo, maar deze toeschrijving bleef twijfelachtig en het leek meer waarschijnlijk dat het zou gaan om een van de talrijke kopiën en variaties naar werken van de Spaanse schilder. Deze kwamen vooral tot stand in de loop van de negentiende eeuw, de periode waarin Murillo's faam een hoogtepunt bereikte.

Een diepgaande studie van de bibliografie en van de beschikbare bronnen over de kunstenaar heeft het mogelijk gemaakt om de *Madonna en Kind* van het Stedelijk Museum Lier te identificeren als een authentiek werk van Murillo. Het stijlonderzoek van het schilderij heeft dit verder bevestigd.

Stilistische aspecten

De *Madonna* van Lier vertoont een hele reeks stijlkenmerken die toelaten om het onder te brengen in het jeugdoeuvre van Murillo. Het onderwerp van de *Madonna en Kind* werd door Murillo heel zijn loopbaan lang geschilderd: hij bracht een veelheid aan kleine *Madonna's* voort die waren bestemd voor privé-devotie.

In zijn jeugdperiode (1640-1655), de periode waarin hij de *Madonna en Kind* van Lier schilderde, onderging Murillo sterk de invloed van het naturalisme. Deze stroming domineerde de schilderkunst in zijn geboortestad Sevilla gedurende de hele eerste helft van de zeventiende eeuw. Ook Velázquez en Zurbarán zouden deze stijl ontwikkelen. Sevilla was toen een zeer drukke haven en kende een grote doorstroom

Koninklijk Instituut voor het Kunstpatrimonium
Jubelpark 1, B-1000 Brussel
www.kikirpa.be – 02 739 67 11

Stedelijk Museum Wuyts-Van Campen en baron Caroly,
F. Van Cauwenberghstraat 14, B-2500 Lier
www.lier.be – 03 800 03 96

van vreemdelingen, waardoor de vernieuwingen van het caravaggisme er zeer vroeg hun intrede deden. De behandeling van het clair-obscur in de *Madonna* van Lier laat toe om haar te groeperen bij de omstreeks 1650 gedateerde werken van Murillo. Bovendien leunt de compositie van het schilderij sterk aan bij andere, beter gekende *Madonna's met Kind* die Murillo in diezelfde periode schilderde.

Studie van de bibliografie en van de bronnen over de schilder

Het schilderij van Lier was niet onbekend bij de specialisten. Het wordt trouwens vermeld in de drie oevrecatalogi die zijn gewijd aan Murillo (1883, 1923 en 1981). Men wist echter niet waar het schilderij was terechtgekomen na de veiling ervan te Parijs in 1843.

Vóór de veiling maakte het schilderij deel uit van de bekende Parijse verzameling Aguado die zich toegedde op werken van Spaanse herkomst. Het schilderij was gekend dankzij de gravure die Aguado er voor de catalogus van zijn verzameling van had laten maken.

Hoogstwaarschijnlijk werd het schilderij in 1843 aangekocht door een Belgische verzamelaar. In elk geval komt de *Madonna en Kind* in 1877 voor in de verzameling van een weduwe Wuyts. Het etiket met lakzegels op de keerzijde van het schilderij verwijst naar de eigendom van weduwe Henri Wuyts en dokter Bosmans, de echtgenoot van haar dochter. Beiden waren familie van Jacob-Jozef Wuyts, waarvan de verzameling aan de basis lag van het Lierse stedelijke museum. Later kwam baron G. Caroly (1862-1936), eveneens familiaal verwant, door erfenis in het bezit van het schilderij, dat in 1935 deel uitmaakte van zijn legaat aan het Lierse Museum Wuyts-Van Campen - Baron Caroly. De Lierse Murillo werd ook nadat het doek in museumbezit was, in de beredeneerde oevrecatalogi van Murillo van 1981 nog steeds vermeld als behorend tot een Brusselse privé-verzameling.

Sindsdien – hoezeer het ook moge verbazen – werd Murillo in talrijke reisgidsen die Lier aansnijden vernoemd met een vertegenwoordiging in het museum. Desondanks heeft de verzameling nooit de aandacht getrokken van de Spaanse kunstvorsers.

De *Madonna* van Lier in de vergetelheid

Hoe komt het dat het schilderij van Lier, als de bronnen en stijlstudie zo duidelijk aantonen dat het gaat om een Murillo, in de vergetelheid is geraakt? Het antwoord is tweeledig.

Enerzijds bestaat er in België niet echt een traditie van kunsthistorisch onderzoek naar Spaanse werken: de Spaanse schilderkunst uit de Gouden Eeuw en de andere Spaanse werken die in België worden bewaard, werden nooit bestudeerd. In het geval van Murillo verbaast dit des te meer omdat hij een sterke historische binding heeft met België. Hij heeft veel opdrachten uitgevoerd voor de belangrijke Vlaamse kolonie in Sevilla en een deel van zijn werken werd geïmporteerd naar Antwerpen. Zo is hij de

eerste Spaanse schilder die tijdens zijn leven in het buitenland succes zou kennen. Amper een jaar na zijn dood, in 1683, werkte de Duitse kunstenaar Joachim von Sandrart aan een biografie waarin hij spreekt over het prestige dat Murillo kende bij de Belgen. In de achttiende eeuw genoot de zachte en delicate stijl van Murillo en van zijn navolgers eveneens een grote populariteit. De werken die zich toen in België bevonden, zijn thans verspreid over de Europese en Amerikaanse musea.

Anderzijds was er in de twintigste eeuw over het algemeen weinig interesse voor het oeuvre van Murillo, dat een eeuw eerder door de kunstkritiek was verheven tot de hoogste artistieke echelons. De onderzoekers van Spaanse kunst lieten Murillo zelf een beetje links liggen ten gunste van “schilders van de werkelijkheid” zoals Velázquez, Zurbarán en Goya, wier esthetiek meer overeenkwam met de toen heersende smaak. Daardoor bleef het oeuvre van Murillo tot voor kort onvoldoende bestudeerd.

Maar dankzij de ontwikkeling van de kunstgeschiedenis en de evolutie van de smaak komt er verandering in deze situatie. De baanbrekende tentoonstelling rond het jeugdoeuvre van Murillo (1640-1655) die deze zomer zal plaatsvinden in Bilbao en later in Sevilla, is hier een bewijs van. De *Madonna en Kind* van Lier zal er geëxposeerd worden, evenals de *Sint-Franciscus van Assisi* van de kathedraal van Antwerpen. Het zal een unieke gelegenheid zijn om de werken van Murillo uit deze periode die worden bewaard in Parijs, München, Cambridge, Virginia... voor het eerst samen te zien, en om onze kennis van deze periode die fundamenteel was voor de vorming van de stijl van de schilder, te kunnen verdiepen.

We hopen dat de herontdekking van de *Madonna* van Lier de bekendheid van het Museum Wuyts-Van Campen en baron Caroly zal bevorderen en het grote belang van deze verzameling voor de studie van de geschiedenis van de smaak en van het verzamelwezen in België zal onderstrepen.

Eduardo LAMAS DELGADO (Sevilla, 1980) studeerde kunstgeschiedenis aan de Université de la Sorbonne-Paris I en Paris IV en is gespecialiseerd in de Spaanse schilderkunst van de zeventiende eeuw. Als wetenschappelijk medewerker aan het Koninklijk Instituut voor het Kunstpatrimonium werkt hij aan een inventaris van de in België bewaarde Spaanse schilderijen.

Email: edouardo.lamas@kikirpa.be

Koninklijk Instituut voor het Kunstpatrimonium
Jubelpark 1, B-1000 Brussel
www.kikirpa.be – 02 739 67 11

Stedelijk Museum Wuyts-Van Campen en baron Caroly,
F. Van Cauwenberghstraat 14, B-2500 Lier
www.lier.be – 03 800 03 96

De fototheek van het KIK, een vruchtbaar onderzoeksinstrument

Christina CEULEMANS

De fototheek die deel uitmaakt van het departement Documentatie van het KIK, kent een bewogen geschiedenis die sterk is verweven met de historische gebeurtenissen in ons land. Haar oorsprong is te vinden in de schoot van de Koninklijke Musea voor Kunst en Geschiedenis, waar in 1900 een fotografisch atelier werd opgericht dat onder meer instond voor het systematisch fotograferen van de eigen voorwerpen. De fondsen die het beheerde zouden later aangevuld worden met de waardevolle verzameling van 12 000 negatieven die tijdens de Eerste Wereldoorlog waren gemaakt door de Duitsers. In 1920 werd in de Musea de dienst voor Belgische Documentatie opgericht die bij het begin van de Tweede Wereldoorlog reeds over een 30 000-tal negatieven en evenveel afdrucken beschikte.

Aangespoord door de omstandigheden, startten dezelfde Musea in 1940 een fotografische inventaris van het cultureel erfgoed, en dit voor rekening van het Commissariaat-generaal voor de Passieve Luchtbescherming. Er werden meer dan 165 000 opnamen gerealiseerd van belangrijke burgerlijke en religieuze gebouwen en kunstvoorwerpen, maar ook van klokken en glasramen. Na de oorlog werd in 1948 een nieuwe instelling opgericht die onafhankelijk was van de Koninklijke Musea voor Kunst en Geschiedenis: het Centraal Iconografisch Archief van Nationale Kunst en Centraal Laboratorium der Belgische Musea (ACL). Haar opdracht bestond uit de inventarisatie, de wetenschappelijke studie en de conservatie van kunstwerken ten bate van het hele land. In het departement Documentatie zetten kunsthistorici en fotografen zich in voor de organisatie en de uitbouw van de inventaris van het nationale erfgoed.

In 1957 werd het ACL één van de tien nationale wetenschappelijke instellingen, onder de nieuwe benaming Koninklijk Instituut voor het Kunstpatrimonium. Tien jaar later kreeg de instelling de opdracht van de Minister van Cultuur voor het opstellen van een *Fotorepertorium van het meubilair van de Belgische bedehuizen*. Tussen 1967 en 1984 werden om en bij de 250 000 opnamen gemaakt. In 1989 werd een database opgestart die tien jaar later online verscheen en thans 644 000 foto's van een 300 000-tal objecten telt.

Deze omgeving vormt voor het kunsthistorische onderzoek een vruchtbare voedingsbodem, wat door de vondst van de Murillo duidelijk wordt aangetoond. Naast het vervolledigen van de inventaris van het kunstbezit van ons land wil de fototheek ook inspelen op het onderzoek in het kader van doorgedreven wetenschappelijke projecten zoals doctoraatsthesisen of deelinventarissen. Hierdoor wordt de databank ook inhoudelijk opgewaardeerd. Het is de bedoeling deze omvangrijke gegevensbank in meerdere talen verder uit te bouwen met foto's en

Koninklijk Instituut voor het Kunstpatrimonium
Jubelpark 1, B-1000 Brussel
www.kikirpa.be – 02 739 67 11

Stedelijk Museum Wuyts-Van Campen en baron Caroly,
F. Van Cauwenberghstraat 14, B-2500 Lier
www.lier.be – 03 800 03 96

documentatie, die aangeleverd worden vanuit de infotheek van het KIK, waartoe ook de bibliotheek en het Studiecentrum voor de vijftiende-eeuwse schilderkunst behoren, opdat het erfgoed van ons land voor eenieder virtueel toegankelijk zou zijn.

Christina Ceulemans (Wilrijk, 1953) studeerde kunstgeschiedenis aan de KULeuven en is sinds 1977 verbonden aan het departement Documentatie van het Koninklijk Instituut voor het Kunstpatrimonium. Sinds 2008 is zij hoofd van dit departement.

Email: christina.ceulemans@kikirpa.be

Koninklijk Instituut voor het Kunstpatrimonium
Jubelpark 1, B-1000 Brussel
www.kikirpa.be – 02 739 67 11

Stedelijk Museum Wuyts-Van Campen en baron Caroly,
F. Van Cauwenberghstraat 14, B-2500 Lier
www.lier.be – 03 800 03 96

Informatie over de betrokken instellingen

Het Koninklijk Instituut voor het Kunstpatrimonium (KIK) - Brussel

Het Koninklijk Instituut voor het Kunstpatrimonium werd in 1948 opgericht en is één van de tien wetenschappelijke instellingen onder de bevoegdheid van de Federale Minister voor Wetenschapsbeleid. Het staat in voor de inventarisatie, wetenschappelijke studie, conservatie en valorisatie van het artistieke en culturele patrimonium van het land, en heeft een opdracht van zowel onderzoek als dienstverlening. Het vormt een uniek instrument voor de ontsluiting van het roerende en onroerende patrimonium van ons land.

Drie departementen werken zij aan zij: Documentatie, Conservatie-Restauratie en Laboratoria. Door de confrontatie van de bevindingen van kunsthistorici, fotografen, chemici, fysici en conservatoren-restauratoren worden relevante gegevens samengebracht en kunnen werken vanuit verschillende invalshoeken worden bestudeerd: hun samenstelling, hun evolutie, de veroudering van de gebruikte materialen en de middelen om dit tegen te gaan. Elke restauratiebehandeling is gebaseerd op een dergelijke diepgaande voorstudie.

Onze specialisten verstrekken advies aan onderzoekers, beheerders van openbare collecties en privé-verzamelaars. Het Instituut stelt ook een indrukwekkende fototheek ter beschikking van het publiek, die thans uit iets meer dan één miljoen foto's bestaat, waarvan er 644 000 online beschikbaar zijn. De in kunstgeschiedenis gespecialiseerde bibliotheek kan haar bezoekers bijna 50 000 werken en een 1500-tal tijdschriften aanbieden. De publicaties, de fotografische inventaris, de door het Instituut georganiseerde cursussen, seminaries en colloquia demonstreren de rol die het KIK speelt bij de valorisatie van het patrimonium en bij de verspreiding van werkinstrumenten voor onderzoekers en voor het grote publiek. Met de integratie van het Studiecentrum voor de vijftiende-eeuwse Schilderkunst in de Zuidelijke Nederlanden en het Prinsbisdom Luik in het department Documentatie van het KIK, verzekert het Instituut tevens de toegankelijkheid van dit unieke documentatiebestand.

Zo huisvest het Instituut in één enkel gebouw laboratoria, ateliers voor conservatie-restauratie, fotografische studio's, een fototheek en een bibliotheek. Zijn gebouw, waarvan bepaalde delen beschermd zijn, is het eerste ter wereld dat speciaal werd ontworpen om er de verschillende disciplines gerelateerd met kunstconservatie in onder te brengen en zo het interdisciplinaire onderzoek van kunstwerken mogelijk te maken.

Meer informatie vindt u op de website van het KIK: www.kikirpa.be

Koninklijk Instituut voor het Kunstpatrimonium
Jubelpark 1, B-1000 Brussel
www.kikirpa.be – 02 739 67 11

Stedelijk Museum Wuyts-Van Campen en baron Caroly,
F. Van Cauwenberghstraat 14, B-2500 Lier
www.lier.be – 03 800 03 96

Het Stedelijk Museum Wuyts-Van Campen en baron Caroly

Het Stedelijk Museum dankt zijn naam en bestaan aan de verzameling van het echtpaar Wuyts-Van Campen en de verzameling van baron Caroly, een achterneef van Wuyts. Met een uitzonderlijk oog voor schoonheid en met een gedegen kennis van kunst brachten zij een bijzonder interessante collectie samen. Topstukken zijn onder andere het *Familieportret* van Frans Floris en het cantoortje met taferelen uit Ovidius' *Metamorfosen*, dat nu deel uitmaakt van het Vlaamse Topstukkendecreet. Ook Pieter Brueghel de Jonge, Pieter Paul Rubens en klassiek modernen als Floris Jaspers en Edgard Tytgat zijn vertegenwoordigd.

Geschiedenis van de collectie

Jacob Wuyts werd in 1798 in Lier geboren, vestigde zich in Antwerpen als wijnhandelaar en overleed er in 1857. Zijn echtgenote, Françoise Van Campen, maakte bij testament op 9 juli 1883 het schilderijenkabinet van haar man over aan de stad. Aan deze schenking waren wel enkele voorwaarden verbonden. Zo moest de stad steeds eigenaar blijven van de collectie en een museum oprichten in het hartje van Lier onder de benaming "Schilderijen-galerij J.J. Wuyts". De stad gaf aan architect F.H. Cox de opdracht het museumgebouw te ontwerpen. Het gebouw in neogotische stijl werd opgetrokken uit bak- en natuursteen op een arduinen sokkel. Het museum opende zijn deuren op 16 oktober 1892. Aanvankelijk bood het gebouw onderdak aan een oudheidkundige afdeling die vanaf 1932 opging in de collectie van het Folkloremuseum. Kleinere schenkingen breidden de verzameling aanzienlijk uit. Jacob Jozef Wuyts had een achterneef, de Antwerpse rechter Georges Caroly. Ook Caroly was een verwoed kunstliefhebber en verzamelaar, die in zijn woning aan de Antwerpse Komedielaats, tegenover de Bourlaschouwburg, een bijzonder interessante verzameling bijeenbracht. In 1928 schonk hij Lier al een geldsom om het museum Wuyts-Van Campen te kunnen uitbreiden en in 1935 liet hij bij testament zijn hele kunstverzameling na aan de stad. Dit veroorzaakte enige bitterheid in Antwerpen, waar men ook op een schenking had gehoopt.

Na de schenking van baron Caroly werd het museumgebouw in 1936 fors uitgebreid tot zijn huidige omvang. In 1981 schonk de Lierse pottenbakker en kunstliefhebber Jos Verhoeven het museum nog een unieke verzameling Italiaanse tekeningen.

<http://musea.lier.be>
musea@lier.be

Koninklijk Instituut voor het Kunstpatrimonium
 Jubelpark 1, B-1000 Brussel
www.kikirpa.be – 02 739 67 11

Stedelijk Museum Wuyts-Van Campen en baron Caroly,
 F. Van Cauwenberghstraat 14, B-2500 Lier
www.lier.be – 03 800 03 96

Notities

Koninklijk Instituut voor het Kunstpatrimonium
Jubelpark 1, B-1000 Brussel
www.kikirpa.be – 02 739 67 11

Stedelijk Museum Wuyts-Van Campen en baron Caroly,
F. Van Cauwenberghstraat 14, B-2500 Lier
www.lier.be – 03 800 03 96

